

12 Aralık 2016

TÜRKSAM

Güncel Ekonomik Gelişmeler - Aralık 2016

2015 yılında Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) yüzde 4 büyüyerek 1.953 TL, 720 milyar Dolar olmuştur. 2016 yılı büyüme beklentisi 2014 yılından başlayarak sırasıyla yüzde 5, yüzde 5 ve yüzde 4.5 olarak belirlenmiş ancak 2017-2019 Orta Vadeli Planında yüzde 3.2 olarak aşağı yönlü güncellenmiştir.

Bu çerçevede 2016 yılsonu beklentisi cari fiyatlarla 2015 yılına göre sadece 6 milyar dolar artışla 726 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. TL üzerinden yaklaşık 200 milyar TL artış beklenmesine rağmen TL'nin para birimi olarak değer kaybı bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) Beklenti anketine göre Kasım 2016 itibarıyla yıl sonu GSYİH büyümesinin yüzde 2.9 olması beklenmektedir. Bu durum ekonomik büyümede aşağı yönlü eğilimin devam ettiğini göstermektedir.

Sektörlerin GSYİH'ya katkıları değerlendirildiğinde 2016 yılı 2. çeyreğinde tarım sektörünün katkısı negatif, sanayi ve hizmetlerin katkısı olumlu ancak 2015 yılının aynı çeyreğine göre düşük olmuştur. Şöyle ki 2015 yılının 2. çeyreğinde tarım sektörü yüzde 0.5, sanayi sektörü yüzde 1.4, hizmetler sektörü yüzde 2.4 oranında GSYİH'ya olumlu katkı sağlarken, 2016 yılı 2. çeyreğinde bu oranlar sırasıyla – yüzde 0.1, yüzde 1.3 ve yüzde 2.1 olmuştur.

Üretim göstergeleri de ekonominin olumsuz görünümünü teyit etmektedir. Toplam Sanayi Üretimi 2016 yılı Eylül ayında (son açıklanan veri) yüzde 4.1 oranında düşmüştür. Talep göstergeleri üzerinden bakıldığında ise otomotiv sektöründeki hareketlilik göze çarpmaktadır. Konu şirket istatistikleri üzerinden değerlendirildiğinde açılan şirket sayısı Temmuz-Eylül dönemindeki ciddi azalıştan sonra düşük oranda olsa da Ekim ayında (son veri) 2015 yılının aynı döneminin üzerine çıkmış ancak kapanan şirket sayısında artış geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 52.7 oranında artmıştır.

Hükümet 2023 hedefleri kapsamında 2 trilyon Dolar GSYİH, 20.000 Dolar kişi başı gelir hedefi koymuştur. Mevcut göstergeler bu hedeflere ulaşılmasının mümkün olmadığını da göstermektedir.

Tüketici ve üreticilerin genel ekonomik duruma yönelik değerlendirme, beklenti ve eğilimlerini özetleyen öncü bir gösterge niteliğinde olan ekonomik güven endeksi, 2016 yılı Kasım ayında bir önceki aya göre yaklaşık yüzde 7 oranında (6 puan) artarak 86,5 değerine ulaşmıştır (olumlu görünüm için 100 değerinin üzerinde olması gerekir.). Ancak tüketici, perakende ve inşaat sektörü güven endekslerindeki düşüş eğilimi devam etmiştir. Söz konusu endeksler geçen yıl ile karşılaştırıldığında tamamı geçen seneki değerlerin altında gerçekleşmiştir.

Yıl	Ay	Ekonomik güven endeksi	Tüketici güven endeksi	Reel kesim güven endeksi	Hizmet sektörü güven endeksi	Perakende ticaret sektörü güven endeksi	İnşaat sektörü güven endeksi
2015	11	104,8	77,1	110,2	100,0	105,4	84,5
2016	11	86,5	68,9	107,6	96,8	96,0	75,7

Kaynak: TÜİK

İşsizlik 2016 yılı Ağustos ayında, Nisan ayından bu yana gösterdiği artış eğilimini sürdürmüş ve yüzde 11.3'e yükselmiştir. Bu oran genç nüfusta yüzde 19,9 düzeyindedir. İşsizlikte istihdam edilen kişi sayısındaki azalma dikkat çekmektedir. Zira bu durum, ekonominin işgücü piyasasına yeni girenlere iş imkanı sağlayamamasının yanı sıra istihdam edilmekte olan kişilerin işlerini de kaybetmekte olduğunu göstermektedir.

Kişi başına gelir 2015 yılında 9.257 Dolar olmuş ve 2010 yılından sonra ilk defa 10.000 dolar seviyesini altına inmiştir. 2016 yılı tahmini 9.243 Dolar olarak belirlenmiş olup 2015 yılına göre düşüş göstermiştir. Türkiye mevcut durumda Dünya Bankası sınıflandırmasına göre üst orta gelirli ekonomiler arasındadır. Üst gelir grubu için belirlenen kişi başı gelir 12.276 Dolar olup Türkiye'nin bu seviyeye kısa vadede ulaşması mümkün görünmemektedir. Orta gelir tuzağı tanımlamaları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin yüksek gelir grubuna çıkması uzun bir süre alacağından Türkiye orta gelir tuzağına düşmüş bulunmaktadır.

Gelir dağılımının ne düzeyde olduğunu ölçmekte kullanılan başlıca göstergelerden olan Gini katsayısı, toplumu gelir durumu üzerinden yüzde 20'lik parçalar ayırmakta ve elde ettikleri geliri karşılaştırmaktadır. Türkiye'nin Gini katsayısı 0,386 olup en zengin kesim ile en fakir kesim geliri arasında 7,2 kat fark bulunmaktadır. Hesaplama yüzde 10'luk gruplar üzerinden yapıldığında en zengin yüzde 10'luk kesim gelirin yüzde 29.5'ine en fakir yüzde 10'luk kesim ise yüzde 2.4'üne sahip olmakta en zengin ve en fakir gruplar arasındaki fark 12,3 kata çıkmaktadır. Son 12 yılda Gini katsayısında yalnızca 0,012 puanlık iyileşme sağlanmıştır.

Gelir dağılımı Düzey-2 bölgeler bazında incelendiğinde 0,324 (TR71) ile 0,410 (TRC2) arasında dalgalanmaktadır. En zengin ve en fakir kesim arasındaki fark yüzde 20'lik gruplar üzerinden en yüksek TR22 ve TRC2 bölgelerinde sırasıyla 8,8 ve 8,4 kat düzeyindedir. Gelir durumu yüzde 10'luk gruplar üzerinden değerlendirildiğinde ise çok daha adaletsiz bir durum ortaya çıkmakta en zengin ve en fakir yüzde 10'luk gruplar arasında fark, TRC2 bölgesinde 17.2 kata, TR22 bölgesinde 14.8 kata çıkmaktadır.

Yoksulluk sınırı yöntemleri günlük kişi başı 2,15 Dolar ve 4,30 Dolar üzerinden hesaplanmakta olup son açıklanan 2015 yılı verisine göre yoksulluk oranları sırasıyla (günlük 2,15 Doların altı) %0,06 ve (günlük 4,30 Doların altı) %1,58 olmuştur. Mevcut durumun döviz kurundaki artışla birlikte önemli ölçüde kötüleşmesi beklenmektedir. Zira asgari ücret 1.300 TL'nin altına düşmeyecek şekilde belirlenmiş olup[1] eşi çalışmayan tek çocuklu bir ücretlinin asgari geçim indirimi dahil aldığı ücret net 1.343,23 TL[2] ödenmekte olup 4,30 Dolar üzerinden tek çocuklu bir aile için aylık sınır 4 Aralık 2016 itibarıyla (Dolar kuru: 3,50 TL) 1.354,5 TL olmakta ve asgari ücreti aşmaktadır. 2017 zammı asgari ücreti bu sınırın üzerine çıkarabilir ancak döviz kurundaki artışın devam etmesi durumunda asgari ücretli ailelerin tamamına yakını yoksulluk sınırının altında kalabilecektir.

TÜFE 2015 yılsonunda yıllık yüzde 8,8 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında bir önceki yılın aynı ayına göre (12 aylık) yüzde 7,16, yıllık ortalamaya göre yüzde 7,89 olmuştur. Yılsonu TÜFE beklentisi yüzde 7,5 olarak güncellenmiş olup TL'deki değer kaybının etkisi ile yılsonu beklentinin üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. TCMB Beklenti anketinde de yılsonu TÜFE beklentisi yüzde 7,80 tahmin edilmiştir. Çekirdek enflasyon göstergesi I Endeksi ise yıllık ortalama 8,84 olmuştur. ÜFE 2015 yılsonunda yıllık yüzde 5,7 olmuştur. 2016 yılında bir önceki yılın aynı ayına göre (12 aylık) yüzde 2,84, yıllık ortalamaya göre yüzde 3,83 olmuştur.

Türk Lirası yabancı para birimleri karşısında önemli değer kaybı yaşamaktadır. Değer kaybında dış etkenlerin etkisi olmakla birlikte darbe girişiminin etkilerinin devam etmesi, AB ile ilişkilerin gerilmesi, Suriye ve Irak'taki bölgesel çatışma ortamı ile başkanlık sistemi tartışmalarının yarattığı belirsizlikten kaynaklı iç etkenler daha baskındır. Dolar kuru 1 Kasım – 1 Aralık 2016 tarihleri arasında yüzde 11 değer kazanmıştır. TCMB 2003 yılını baz alarak reel döviz kuru bilgisini paylaşmaktadır. Buna göre 1 Ekim 2016 tarihinde Dolar ve Euro sırasıyla 3,07 ve 3,39 kabul edilerek hesaplanan Reel Kur 98,5 baz puana gelmiş olup Aralık 2016 itibarıyla 100 baz puanı geçmiştir. Diğer bir ifadeyle TL reel olarak 2003 yılından daha değersiz duruma düşmüştür.

Türkiye toplam ihracatı 2015 yılında 143,8 Milyar Dolar, toplam ithalatı 207,2 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak dış ticaret dengesi 2015 yılında 63,4 milyar Dolar olmuştur. 2015 seyahat gelirleri dış ticarete 24 milyar dolar olumlu katkıda bulunmuş ve cari açığın 32,2 milyar seviyesinde kalmasında etkili olmuştur. 2016 yılında yaşanan daralma dış ticaret istatistiklerine de yansımıştır. Buna göre Ocak-Eylül 2016 dönemi ihracatı 2015'in aynı dönemine göre 3 milyar dolar azalmış 104,2 milyar dolar olmuştur. İthalat 146,3 milyar dolar olmuş, 10 milyar dolarlık daralmanın etkisiyle geçen yılın aynı dönemine göre daha düşük dış ticaret açığı verilmiştir. Ancak hizmetler dengesinin olumlu katkısı önemli ölçüde azalmıştır. Hizmetler dengesinde başat rol oynayan Seyahat kaleminde gelir Ocak-Eylül 2016 döneminde yaklaşık 6,5 milyar dolar azalmıştır.

Dış ticarete ilişkin 2016 yılsonu için beklenti başlangıçta 155,5 milyar dolar ihracat, 210,7 milyar dolar ithalat iken 2017 Yılı Programında 143,1 milyar dolar ihracat (FOB), 198 milyar dolar ithalat (CIF) olarak aşağı yönlü

güncellenmiştir. Seyahat gelirleri de daha önce 27 milyar dolar tahmin edilmişken 18,6 milyar dolar seviyesine çekilmiştir. İthalattaki daralmanın önemli etkisiyle dış ticaret açığının 38,1 milyar dolara ineceği, cari işlemler açığının ise 31,3 milyar dolara çıkacağı tahmin edilmiştir. Dış ticaret açığı başlangıçtaki tahmine göre (41,9 milyar dolar) aşağı yönlü güncellenmiş ancak cari açık daha önce tahmin edilen 28,6 milyar dolar düzeyinden 31,3 milyar dolara çıkarılmıştır.

Dış ticarete ilişkin genel görünüm değerlendirildiğinde ihracat artışı sağlanamamış, ithalatta TL'nin değer kaybından kaynaklı bir daralma yaşanmıştır. Buna bağlı olarak dış ticaret açığı artmış ancak özellikle turizm sektöründeki olumsuz durumunda etkisiyle seyahat gelirlerindeki azalış cari açığın beklentinin üstüne çıkmasına neden olmuştur.

2016 yılı için 570,5 milyar TL bütçe gideri, 528,3 milyar TL bütçe geliri öngörülmüş ve 29,7 milyar bütçe açığı hedeflenmiştir. 56 milyar TL faiz gideri öngörülmüş ve 29,5 milyar TL faiz dışı fazla hedeflenmiştir. 2016 yılı Ekim ayı itibarıyla bütçe gideri 459,9 milyar TL, bütçe geliri 447,8 milyar TL, bütçe açığı 12,1 milyar TL, faiz dışı fazla 32,4 milyar TL olmuştur.

Genel bütçe gelirlerinin gerçekleşme detayı incelendiğinde toplam vergi gelirlerinin 365 milyar TL olarak gerçekleştiği, bunun 119,1 milyar TL'sinin doğrudan vergiler, kalan kısmının dolaylı vergiler üzerinden tahsil edildiği görülmüştür. Toplam vergi gelirlerinin yüzde 32,6'sının doğrudan yüzde 67,3'ünün dolaylı vergiler üzerinden elde edildiği görülmüştür. Bu durum kamu finansmanının gelir dağılımı bozucu nitelikte dolaylı vergiler üzerinden yapıldığını göstermektedir.

(Ekonomik Güncel Gelişmeler TÜRKSAM Raporu, 2016 yılı Aralık ayı başı verileri göz önünde tutularak hazırlanmıştır.)

---

[1] https://www.csgb.gov.tr/media/1692/2016_onikiay.pdf

[2] Yılın son aylarındaki vergi dilimi etkisi göz ardı edilmiştir.